



**WEST BENGAL STATE UNIVERSITY**

B.A. Honours Part-II Examination, 2019

**SANSKRIT**

**PAPER: SANA-III**

Time Allotted: 4 Hours

Full Marks: 100

*The figures in the margin indicate full marks.  
Candidates should answer in their own words and adhere to the word limit as practicable.*

**UNIT-I**  
**[Marks: 10]**

1. Define and illustrate any *one* of the following: 5×1 = 5  
विभावना, दृष्टान्त।
2. Name and explain the figure of speech in any *one* of the following: 5×1 = 5
  - (a) असमाप्तजिगीषस्य स्त्रीचिन्ता का मनस्विनः।  
अनाक्रम्य जगत्कृत्स्नं न सन्ध्यां भजते रविः ॥
  - (b) अनायासकृशं मध्यमशंकतरले दृशौ।  
अभूषणमनोहारि बपुर्वयसि सुभ्रुवः ॥

**UNIT-II**  
**[Marks: 35]**

3. 'भारवेरर्थगौरवम्'— Justify the statement with apt quotations from your text. 12
- OR**
- स सौष्टवोदार्यविशेषशालिनीं विनिश्चितार्थमिति वाचमाददे'—Do you consider that the speech of Vanecara is really endowed with the said merits? Reason your answer with quotations from your text. 12
4. Translate into English or Bengali any *two* of the following: 5×2 = 10
    - (a) निसर्ग-दुर्बोधमबोधविकलवाः  
क्व भूपतीनां चरितं क्व जन्तवः।  
तवानुभावोऽयमवेदि यन्मया  
निगूढतत्त्वं नय वर्त्म विद्विषाम् ॥

- (b) अबन्ध्यकोपस्य विहन्तुरापदां  
भवन्ति वश्याः स्वयमेव देहिनः।  
अमर्षशून्येन जनस्य जन्तुना  
न जातहार्देन न विद्विषादरः ॥
- (c) सखीनिव प्रीतियुजोऽनुजीविनः  
समानमानान् सुहृदश्च बन्धुभिः।  
स सन्ततं दर्शयते गतस्मयः  
कृताधिपत्यामिव साधु बन्धुताम् ॥
- (d) द्विषां विधाताय विधातुमिच्छतो  
रहस्यनुज्ञामधिगम्य भूभृतः।  
स सौष्टवोदार्य विशेषशालिनीं  
विनिश्चितार्थामिति वाचमाददे ॥

5. Explain in Sanskrit any *one* of the following verses:

8×1 = 8

- (a) स किंसखा साधु न शास्ति योऽधिपं  
हितान्न यः संश्रृणुते स किम्प्रभुः।  
सदानुकूलेषु हि कुर्वते रतिं  
नृपेष्वमात्येषु च सर्वसम्पदः ॥
- (b) कथाप्रसङ्गेन जनैरुदाहृताद-  
नुस्मृताखण्डल सूनुविक्रमः।  
तवाभिधानाद् व्यर्थते नतानमः  
सुदुः सहान्मेत्रपदादिवोरगः ॥

6. (a) Name and expound the Samāsa of किंसखा in 5.(a) or गतस्मया in 4.(c) 2  
(b) Account for the case-ending in द्विषाम् in 4.(d) or हितात् in 5.(a) 2  
(c) Derive the word दुर्बोधम् in 4.(a) or अभिधानाद् in 5.(b) 1

### UNIT-III

[Marks: 35]

7. 'Kālidāsa is a poet of Nature'—Establish this statement in the light of the Raghuvamśam canto-I. 12

OR

What was the cause of childlessness of the king Dilīpa? How was he advised by the sage Vasiṣṭha to get rid of the same? 12

8. Translate into English or Bengali any *two* of the following verses: 5×2 = 10
- (a) क्व सूर्यप्रभवो बंशः क्व चाल्पबिषया मतिः।  
तितीर्षुर्दुस्तरं मोहादुडूपेनास्मि सागरम्॥
- (b) सेकान्ते मुनिकन्याभिस्तत्क्षणोज्झितबृक्षकम्।  
विश्वासाय विहङ्गानामालबालाम्बुपायिनाम्॥
- (c) अनाकृष्टस्य विषयैर्विद्यानां पारदृश्वनः।  
तस्य धर्मरतेरासीद् वृद्धत्वं जरसा विना॥
- (d) तं सन्तं श्रोतुमर्हन्ति सदसद्व्यक्तिहेतवः।  
हेमनः संलक्ष्यते हयग्नौ विशुद्धिः श्यामिकापि वा॥
9. Explain in Sanskrit any *one* of the following: 8×1 = 8
- (a) मन्दः कवियशःप्रार्थी गमिष्याम्युपहास्यताम्।  
प्रांशुलभ्ये फले लोभादुद्वाहुरिव वामनः॥
- (b) द्वेष्योऽपि सम्मतः शिष्टस्तस्यार्तस्य यथौषधम्।  
त्याज्यो दुष्टः प्रियोऽप्यासीदङ्गुलीवोरगक्षता॥
10. (a) Name and expound the samāsa of उद्वाहुः in 9.(a) or आलवालाम्बुपायिनाम् in 8.(b). 2
- (b) Account for the case ending in लोभात् in 9.(a) or विश्वासाय in 8.(b) 2
- (c) Derive उपहास्यताम् in 9.(a) or त्याज्यः in 9.(b) 1

UNIT-IV

[Marks: 20]

11. What are the characteristics of “Mahākāvya”? Is Śiśupālavadhā a “Mahākāvya”? Put up your views. 2+7
- OR
- Throw light on the activities of ‘Śiśupāla’ in his previous births. 9
12. (i) Translate into English or Bengali any *one* of the following verses: 4×1 = 4
- (a) नवानधोऽधो बृहतः पयोधरान् समूढकपूरपरागपाण्डुरम्।  
क्षणं क्षणोत्क्षिप्तगजेन्द्रकृत्तिना स्फुटोपमं भूतिसितेन शम्भुना॥
- (b) पतत्पतङ्गप्रतिमस्तपोनिधिः पुरोऽस्य यावन्न भुवि व्यलीयत।  
गिरेस्तगित्वानिव तावदुच्यकैर्जवेन पीठादुदतिष्ठदच्युतः॥

OR

(ii) Write short notes on Kuvera and Nārada as found in the 'Śiśupālavadhāṃ'. 2×2=4

OR

(iii) (a) Name and expound the Samāsa in तपोनिधिः in 12.(i)b or अच्युतः in 12.(i)b. 2

(b) Account for the case ending in जवेन in 12.(i)b or गजेन्द्रकृत्तिना in 12.(i)a. 1

(c) Derive उदतिष्ठत् in 12.(i)b or व्यलीयत in 12.(i)b. 1

13. Explain in Sanskrit with reference to the context any *one* of the following: 7×1=7

(a) बलावलेपादधुनाऽपि पूर्ववत् प्रबाध्यते तेन जगज्जिगीषुणा।

सतीव योषित् प्रकृतिः सुनिश्चला पुमांसमभ्येति भवान्तरेष्वपि ॥

(b) तपेन वर्षाः शरदा हिमागमो वसन्तलक्ष्या शिशिरः समेत्य च।

प्रसून क्लृप्ति दधतः सदर्तवः पुरेऽस्य वास्तव्यकुटुम्बितां ययुः ॥

—x—